România
Universitatea din București, Facultatea de Drept

Rezumatul tezei de doctorat cu titlul:

Infracțiunile electorale

Conducător de doctorat:
Prof.univ.dr. Valerian Cioclei

Doctorand:
Teodor Manea

Cuvinte cheie:

Infracțiuni electorale, sistem electoral, proces de vot, împiedicarea exercitării drepturilor electorale, coruperea alegătorului, frauda la vot, frauda la votul electronic, violarea confidențialității votului, nerespectarea regimului urnei de vot, falsificarea documentelor și evidențelor electorale, atacul asupra localului secției de vot, votul prin corespondență, dreptul de a alege, dreptul de a fi ales.

1. Argument

1. Ideea realizării acestei teze de doctorat a apărut pe fondul unei experiențe personale legată de organizarea unui scrutin.

În vara anului 2012 scena politică românească era destul de tulbure. Atunci, pornind de la puternice convulsii sociale provocate de nemulțumirea populară față de activitatea partidului de dreapta aflat la putere, susținut de președintele țării de la acea vreme, a fost formată o nouă coaliție de guvernământ și, aproape imediat, a fost pornită procedura de demitere a șefului statului. În aplicarea art.95 alin.(3) din Constituție a fost organizat un referendum în acest scop.

Pe acea vreme funcționam ca procuror în cadrul Parchetului de pe lângă Judecătoria Sectorului 1 București și, din această postură, am condus, împreună cu alți colegi, Oficiul Electoral al Sectorului 1 București.

Experiența a fost una inedită. Era prima oară când luam contact cu dreptul electoral. Am descoperit atunci o procedură electorală greoaie și un personal administrativ foarte slab pregătit. De asemenea am remarcat faptul o parte dintre persoanele chemate să organizeze procedurile de vot aveau cunoștințe limitate cu privire la sancțiunile, inclusiv penale, ce puteau fi aplicate în materie electorală. În aceste condiții era o tendință puternică de a trata cu ușurință anumite dispoziții, de altfel clare, privind desfășurarea scrutinului.

De exemplu, norma potrivit căreia toți membrii biroului electoral al secției de vot trebuie să se prezinte la sediul secției atât în ziua anterioară votării, cât și cu o oră înaintea începerii acesteia, pentru a putea fi sigilate urnele, stabilit postul de pază, desfăcute buletinele de vot etc., nu a fost respectată aproape în nici un caz. Și motivarea era că nu avea rost să se fie toți membrii, că doar președintele e suficient, sau că se pot, fără probleme, realiza procedurile și de la ora la care începe votarea. Respectarea acestui text este însă importantă din perspectiva asigurării onestității procesului electoral.

Într-o secție, persoana care alege era însoțită în mod curent în cabina de vot, mai ales dacă era mai în vârstă. De asemenea, membrii unui birou electoral trimiși cu urne mobile la un spital au dat buletine de vot și medicilor și asistentelor, cu motivarea că nu avea niciun rost să se mai ducă și ei la secția de care aparțin, dacă tot venise o urnă la locul lor de muncă.

La acel moment am luat măsurile legale care se impuneau. Totuși, convingerea noastră a fost că acest tip de comportamente provenea din ignoranță, iar persoanele implicate, pentru că nu aveau imaginea completă a efectelor acțiunilor lor, apreciau empiric procedurile.

Pe acest fond considerăm că este necesară o lucrare prin care să explicăm la nivel detaliat cel puțin normele penale în materie electorală, care au de altfel cele mai grave implicații asupra situației persoanei.

Din acest motiv prezenta teză, chiar dacă este destinată în primul rând specialiştilor, încearcă pe cât posibil să utilizeze un limbaj accesibil și celor care nu au cunoștințe juridice. Atât juriștii cât și non-juriștii au nevoie, în egală măsură spunem noi, să le fie clarificate aspectele fundamentale privind infracțiunile electorale.

De aici derivă, înainte de toate, relevanța și necesitatea studierii acestei teme.

2. În același timp remarcăm faptul că dreptul electoral a fost foarte puțin cercetat în doctrina penală. Cele mai complete analize le regăsim tot în contextul juridic latino-american, aici apărând cercetări extinse care au pretenția că descriu un adevărat drept penal electoral.

La nivel național (dar situația este identică și în context european) predomină o analiză a delictelor în materie realizată superficial, fie sub forma de scurte articole de specialitate, fie în cadrul unor lucrări ce descriu infracțiunile cuprinse în toată partea specială a codului penal. Foarte rar domeniul face obiectul unor monografii. În aceste condiții, considerăm că demersul nostru este unul care vine să umple un gol evident în doctrină, demers necesar în contextul realităților sociale și politice autohtone. Mai ales că perspectiva pe care o aducem prin prezenta lucrare este aceea a unui practician care a fost implicat activ atât în activitățile de natură judiciară, cât și în cele electorale.

3. Având în vedere complexitatea temei pe care o abordăm, am fost obligați să utilizăm în demersul nostru o paletă largă de metode de cercetare juridică.

Un loc deosebit îl ocupă, cu evidență, metoda logică. Am avut în vedere ca premise în analiza noastră şi cele constatate prin experiența profesională dobândită cât și un mare număr de spețe, atât din practica judiciară națională cât și din cea a altor state, în materia infracțiunilor electorale.

De asemenea, având în vedere faptul că discutăm despre protecția penală a unui domeniu relativ tehnic, metoda istorică, dar și cea comparativă, ne-au fost de mare folos în a decela în toată complexitatea lor infracțiunile analizate.

Realitatea este aceea că de-a lungul timpului infracțiunile electorale au evoluat puțin, mai degrabă rafinându-se decât modificându-și substanțial configurația. În același timp, între reglementarea codului penal și normele existente în alte sisteme juridice, există similitudini puternice.

Prin analiza evolutivă (pe verticală) a normelor, dar și comparativă (surprinzând în plan orizontal, la momentul actual, reglementările), am putut trage o serie întreagă de concluzii cu privire la modalitatea în care se pot îmbunătăți atât fiecare text de lege în parte cât și reglementarea privită ca un tot unitar.

2. Descrierea conținutului lucrării

1. Teza este structurată în zece capitole, însoțite de câteva pagini introductive precum și de o parte finală destinată reliefării concluziilor cercetării noastre.

2. În primul capitol am realizat o analiză a caracterelor generale ale infracţiunilor electorale, concentrându-ne pe elementele lor comune. Tot aici am făcut referire şi la o serie de clasificări ale faptelor. Având în vedere scopul prezentului rezumat vom nota aspectele cele mai relevante.

2.1. Menționăm, în acest context, că istoria incriminărilor în materie este inevitabil legată de apariția procedurilor democratice şi a votului. De aceea, nu este deloc întâmplător că găsim prezente infracţiunile electorale în codul penal francez de la 1810. Acesta conţinea un număr de 5 articole dedicate materiei, unde regăseam o formă a faptei de împiedicare a exercitării drepturilor electorale (art.109 şi art. 110), alături de care erau pedepsite frauda la vot (art.111 şi art.112) dar şi coruperea alegătorilor (art. 113).

După un alt eveniment istoric important regăsim tot în Franţa, în Legea electorală din 15 martie 1849 o serie de incriminări în materie. De data aceasta, legiuitorul a ales să descrie mai amplu faptele ce constituie infracţiuni, rezervând acestora nu mai puţin de 19 articole. Faptele prezente în codul penal din 1810 sunt însoţite aici de sancţionarea înscrierii frauduloase pe listele electorale (art.99 din lege), de nerespectarea mandatului dat în cazul votului prin reprezentare (art.103), furtul urnei de vot (art.113), dar şi violarea secretului votului (art.114).

În context autohton prima reglementare a infracţiunilor electorale o regăsim în legea electorală din 1864. Exprimarea utilizată de legiuitor este rudimentară, dar putem remarca incriminarea înscrierii frauduloase a unei persoane pe listele electorale (art.28), o formă a fraudei la vot (art.29), dar şi o variantă a împiedicării exercitării drepturilor electorale (art.30) şi coruperea alegătorilor (art.32).

2.2. În prezent, incriminările sunt conţinute de Titlul IX din partea specială a codului penal. Regăsim aici: împiedicarea exercitării drepturilor electorale (art.365), coruperea alegătorilor (art.386), frauda la vot (art.387), frauda la votul electronic (art.388), violarea confidenţialităţii votului (art.389), nerespectarea regimului urnei de vot (art.390) şi falsificarea documentelor şi evidenţelor electorale (art.391). În art.392 C.pen. se arată că aceste prevederi legale se aplică în mod corespunzător şi în cazul faptelor săvârşite cu prilejul unui referendum.

2.3. Legat de noțiunea de infracțiune electorală, legislația națională nu cunoaște o definiție a conceptului. Mai ales în contextul în care textele au fost preluate de Codul penal, nici nu credem că ar fi fost necesar un astfel de demers. Practicianul este nevoit să se raporteze la definiția infracțiunii.

Le considerăm, totuși, ca fiind acele fapte prevăzute astfel prin norme de drept penal care garantează posibilitatea efectivă de exercitare a dreptului de vot și a celui de a fi ales, precum și integritatea, transparența și echidistanța procedurilor electorale.

2.4. În ceea ce privește obiectul juridic, remarcăm faptul că, în final, scopul pentru care au fost create incriminările în materie electorală este acela de a proteja relaţiile sociale privind **exercitarea dreptului de vot și a celui de a fi ales, precum și integritatea, transparența și echidistanța procedurilor electorale.**

Afirmația este valabilă şi în ceea ce privește protecţia penală ce trebuie acordată în caz de organizare a unui referendum. **În acest caz configuraţia infracţiunilor electorale rămâne aceeaşi, cu două menţiuni**. Astfel, raportat la fapta prevăzută de art. 385 alin.(1) C.pen., este evident că nu se poate vorbi despre împiedicarea exercitării vreunui drept de a alege ori de a fi ales, ci de a se asigura posibilitatea neîngrădită a membrilor corpului electoral de a îşi exprima opinia cu privire la problema pusă în discuţie. În ceea ce privește coruperea alegătorilor, de asemenea, banii, bunurile sau foloasele nu pot fi date decât în scopul de a se obţine un vot într-un anumit sens în legătură cu obiectul referendumului, ori de a se determina abţinerea persoanei mituite de la prezentarea la urne.

În ceea ce privește **structura infracțiunilor electorale**, în dreptul comparat se arată că acestea pot fi grupate în trei categorii, în funcție de fasciculul de valori sociale pe care le

protejează, anume: faptele care afectează echitatea comportamentului candidaților în perioada campaniei electorale, acelea care alterează corectitudinea rezultatelor votului și cele îndreptate împotriva libertății votului.

Dintre toate acestea, legiuitorul autohton a ales să le sancționeze doar pe ultimele două. Astfel, infracțiunea de împiedicare a exercitării drepturilor electorale, precum și coruperea alegătorilor, protejează capacitatea persoanei de a alege în mod liber precum și posibilitatea efectivă a acesteia de a vota, în vreme ce restul incriminărilor amendează fiabilitatea procesului electoral care se reflectă, în final, în corectitudinea rezultatului acestuia.

2.5. Faptele în discuție nu au, în mod obișnuit, obiect material. Acesta poate apărea totuși ca o consecință a caracterului complex al unor fapte.

De asemenea, având în vedere specificul unui sufragiu precum și valorile sociale protejate, opinăm că nu putem spune că urna de vot, în sensul de cutie de carton sau plastic, ar fi obiect material al infracțiunii. În același sens urmează a fi considerată cabina de vot, în măsura în care se intervine asupra acesteia în vederea observării opțiunilor votanților de exemplu.

2.6. În ceea ce privește subiectul activ, în general, acesta nu este circumstanțiat de legiuitor. Drept urmare orice persoană poate comite infracțiunile, inclusiv o persoană juridică. O situație de excepție o întâlnim în cazul infracțiunii prevăzute de art. 389 alin. (2) acolo unde violarea confidențialității votului realizată de un membru al biroului electoral al secţiei de votare este pedepsită mai aspru.

Totuși, în anumite cazuri, este necesar ca persoana autorului, fără a beneficia de o calitate specială, să poată totuși să exercite un vot valabil, adică să se bucure de capacitate de exercițiu electorală. Astfel nu se poate imagina un vot multiplu comis de către o persoană care nu are dreptul de a participa la sufragiu întrucât încă de la momentul exercitării primei opțiuni comite fapta prevăzută de art. 387 în forma votului fără drept.

Subiectul pasiv este reprezentat în principal de stat. Ca subiect pasiv secundar întâlnim, în general, ori persoana care nu își poate exercita cu eficiență drepturile electorale, fie că ne referim la cel de a alege, fie la cel de a candida, ori candidatul deja înscris care *„beneficiază”* de alterarea rezultatelor sufragiului, sau, după caz, formațiunea politică ori alianța electorală defavorizată, în contextul în care se desfășoară un vot pe listă, ori susține o anumită persoană cu cursa electorală.

2.7. Din perspectiva laturii obiective a conținutului constitutiv remarcăm faptul că, în general, faptele pot fi comise atât acțiuni cât și inacțiuni. Având în vedere că vin să

sancționeze anumite comportamente legate de o serie precisă de aspecte privind procesul electoral, activitățile prin care sunt săvârșite au tendința să fie și foarte eterogene.

Regăsim cu preponderență infracțiuni cu element material unic. Este situația împiedicării exercitării dreptului de vot, atacului prin orice mijloace, asupra localului secției de votare, a violării prin orice mijloace a secretului votului, al deschiderii urnelor înainte de ora stabilită pentru închiderea votării etc.

În cazul unora dintre incriminări, precum coruperea alegătorilor, întâlnim un element material multiplu: fapta se comite prin **oferirea** sau **darea** de bani, de bunuri ori de alte foloase. La fel în situația fraudei la votul electronic, care se săvârșește prin **tipărirea** și **utilizarea** de date de acces false, **accesarea** frauduloasă a sistemului de vot electronic sau **falsificarea** prin orice mijloace a buletinelor de vot în format electronic.

În general, infracțiunile analizate sunt de pericol. Doar în anumite situații, precum în cea a introducerii de date, informații sau proceduri care duc la alterarea sistemului informațional național necesar stabilirii rezultatelor alegerilor, este necesar ca rezultatul cerut de normă să se realizeze.

Urmarea imediată constă într-o stare de pericol pentru corecta desfășurare a procedurilor de vot, precum și relativ la obținerea unui rezultat al sufragiului care să fie conform cu dorința membrilor corpului electoral.

De altfel din această perspectivă trebuie și privită săvârșirea infracțiunilor. Tocmai de aceea actul de a alege a doua oară se încadrează în conținutul art. 387 chiar dacă nu se dovedește faptul că s-a schimbat rezultatul final al votului.

2.8. Toate infracțiunile electorale se comit cu intenție. Soluția legislativă de a exclude din sfera ilicitului penal a faptelor săvârșite din culpă este pe deplin justificată, având în vedere specificul procedurilor de vot, detaliat prevăzute.

Într-un singur caz, acela al coruperii alegătorilor, fapta se poate comite doar cu intenție directă, calificată prin scop. Textul arată că activitatea infracțională trebuie să vizeze determinarea alegătorului să voteze sau să nu voteze o anumită listă de candidați ori un anumit candidat.

De asemenea, este și singura situație în care regăsim în conținutul constitutiv al vreuneia dintre infracțiunile electorale un scop special ori un mobil.

2.9. Referitor la sancțiunea ce poate fi aplicată, remarcăm o varietate largă a pedepselor principale, însoțite de multe ori de cea complementară a interzicerii unor drepturi.

Sancțiunile merg de la amenda penală, în cazul violării confidențialității votului în varianta sa tip, la închisoarea între 2 și 7 ani pentru atacul asupra localului secției de vot ori în

cazul introducerii în uz sau folosirii unui program informatic cu vicii care alterează înregistrarea ori însumarea rezultatelor obținute în secțiile de votare sau determină repartizarea mandatelor în afara prevederilor legii și al introducerii de date, informații sau proceduri care duc la alterarea sistemului informațional național necesar stabilirii rezultatelor alegerilor.

În ceea ce privește tipologia și limitele legale ale pedepselor, credem că legiuitorul a dat dovadă de echilibru. Este adevărat că putem întâlni infracțiuni care ating valori sociale mai importante.

Privind practica judiciară în materie, însă, apreciem că instanțele dau dovadă în prea multă indulgență atunci când ajung în situația de a pedepsi comiterea unor astfel de infracțiuni.

3. În continuare, de la capitolul secund până la al optulea am analizat pe rând, exhaustiv, infracțiunile electorale. Am preferat sistematizarea acestora simetric textelor codului penal pentru a acorda lucrării o structură coerentă, ușor de urmărit, dar şi pentru a nu neglija opțiunea legiuitorului. Acolo unde un text de lege conține în fapt mai multe infracțiuni, ca în cazul art.385 C.pen., ori art.391 C.pen., acestea au fost abordate succesiv.

4. Capitolul al nouălea este destinat infracțiunilor electorale prezente în dreptul comparat, dar care nu au corespondent în codul penal. Am ales să adăugăm această parte a lucrării pentru că oricare dintre acestea pot apărea cu ușurință în viitor și în legislația națională, având în vedere lipsa de stabilitate legislativă ce se remarcă în materia dreptului electoral autohton

3. Concluziile lucrării. Propuneri de lege ferenda

1. Primul aspect care se constată prin cercetarea materiei este că **infracțiunile electorale au rămas aproape neschimbate de-a lungul istoriei, iar modalitatea de incriminare a faptelor în materie este similară în dreptul comparat**.

Această realitate este pe undeva previzibilă având în vedere faptul că modalitatea de realizare a scrutinului s-a modificat foarte puțin de-a lungul anilor. Un proces electoral presupune, și a necesitat întotdeauna, o listă de alegători, o campanie electorală, candidați și persoane cu drept de vot, buletine, urne etc.

Interesant este că infracțiunile electorale protejează integritatea votului și corectitudinea rezultatului său indiferent de modalitatea, loială ori nu, în care este conceput în mod fundamental sistemul electoral. Astfel, votul fără drept era sancționat și în condițiile existenței censului drept criteriu de delimitare a persoanelor care au drepturi electorale. La fel şi atunci când votul era rezervat doar bărbaților, ori doar unor categorii etnice sau rasiale. Ce înțelegem de aici este că, înainte de toate, **infracțiunile electorale au menirea de a proteja democrația exclusiv în situația în care sistemul electoral însuși este conceput pornind de la principiile unui vot de acest tip: universal, egal direct, liber etc..** Altfel, va constitui o modalitate în plus ca cei privilegiați să își poată perpetua puterea.

De asemenea se remarcă existența unor situații în care existența unor proceduri electorale apare mai mult ca o metodă de promovare decât ca un mecanism democratic. Astfel faptele apar incriminate în contextul unor regimuri politice evident nepreocupate de liberul exercițiu al drepturilor electorale. Din păcate ți istoria României ne oferă exemple în acest sens, cum e cazul votului din 1939, ori a tuturor alegerilor organizate în perioada comunistă, atât anterior cât şi după legea electorală din 1974. Aici, chiar și aplicând cu maximă atenție procedurile descrise de legile electorale, tot efortul este unul pur formal, deoarece nu oricine poate candida și, oricum, rezultatul votului putea fi cunoscut anterior scrutinului. **În acest context și existența infracțiunilor electorale este lipsită de orice eficientă practică, valorile sociale pe care le protejează nefiind, în fapt, niciun moment puse în pericol.**

O altă constatare pe care o putem face este că, inclusiv atunci când normele în discuție sunt prezente, în continuare asupra multor procese de vot planează suspiciune de fraudă. Astfel, multe sufragii sunt umbrite de acuzații de corupție, cumpărări de voturi, amenințări și presiuni exercitate asupra alegătorilor, violențe asupra acestora, vot multiplu, ori alte tipuri de fraudă electorală etc. În toate aceste cazuri legislația în vigoare este una sub umbrela căreia se pot lua măsuri efective de sancționare a faptelor imputate. Ceea ce lipsește, este, însă, voința politică. Aceasta se manifestă fie prin subfinanțarea autorităților care au atribuții în domeniu, fie prin o complicitate a acestora cu actorii politici, generate de sisteme de stat corupte. Efectul este imposibilitatea anchetării eficiente a celor care au fost implicați în fraudarea alegerilor.

Prin urmare infracțiunile electorale pot să protejeze efectiv corectitudinea şi integritatea votului doar în măsura în care autoritățile statelor fac eforturi pentru a le aplica, altfel nu reprezintă altceva decât forme fără fond.

Raportat la cele arătate anterior, înainte de a trata prin prisma științei dreptului penal metodele prin care reglementarea urmează a fi îmbunătățită, constatăm că modalitatea în care

infracțiunile electorale pot duce la protecția valorilor sociale ce constituie obiectul lor juridic este direct condiționată de: **filozofia care stă la baza procedurilor electorale; forma reală de guvernământ a unui stat; precum și de voința actorilor politici și instituționali de a impune respectarea tuturor perceptelor unui sistem democratic**.

2. Codul penal alege să confere infracțiunilor electorale mai degrabă un caracter general, acesta condiționând foarte rar comiterea infracțiunii de o anumită calitate a subiectului activ.

O astfel de manieră de reglementare a infracțiunilor electorale este rar întâlnită în sistemele penale contemporane. Tocmai de aici a rezultat și clasificarea acestora în funcție de calitatea subiectului activ, în: fapte comise de funcționarii publici; fapte comise de funcționarii electorali; fapte comise de candidați, membri ai partidelor politice ori simpatizanți ai acestora; și fapte ce pot fi comise de orice persoană.

Observând practica judiciară în materie, remarcăm că în spețele aflate pe rolul organelor judiciare sunt implicate, destul de frecvent, persoane care dețin o calitate sau alta legată de desfășurarea procedurilor de vot. Astfel, au fost condamnați pentru comiterea unor infracțiuni electorale, de la împiedicarea exercitării drepturilor electorale, la fraudă la vot, corupție electorală etc.: membrii ai unor partide politice; președinți ai organizațiilor de partid; candidați pentru postul de consilier local ori primar; simpatizanți ai unor formațiuni politice ori ai unui anumit candidat; primari; membri ai biroului electoral al secției de vot; președinți al biroului electoral al secției de vot.

În acest context necesitatea sancționării mai grave a persoanelor implicate activ în procedurile electorale este evidentă. În opinia noastră, față de modalitatea de incriminare aleasă de legiuitor în partea specială a codului penal, cel mai bun procedeu ar fi acela al inserarea unui text la finalul titlului, care să se aplice tuturor infracțiunilor.

3. Alte aspecte care rezultă din analiza realizată de noi pe parcursul tezei se referă la necesitatea intervenției asupra conținutului constitutiv al unor infracțiuni.

3.1. În cazul faptei de împiedicare a exercitării drepturilor electorale se poate constata că infracțiunea are un element material deschis. Practic, orice acțiune îndreptată împotriva exercitării dreptului de a alege sau de a fi ales este încadrată aici, cu condiția de a nu fi prezentă în alt text, cum este, în esență, cazul corupției electorale. Dar, în general legiuitorul alege să concretizeze, măcar în parte, formele de comitere a infracțiunii. În legea electorală din 5 iunie 1884, de exemplu, infracțiunea se putea comite în trei moduri, anume: prin refuzul

acordării posibilității de vot alegătorului îndreptățit la aceasta, prin împiedicarea unui votant de a-și exercita dreptul, uzându-se de amenințări și violențe, dar și prin exercitarea unor astfel de coerciții asupra membrilor biroului electoral al secției de vot, fapta care duce în practică la împiedicarea desfășurării optime a procedurilor, cu consecința împiedicării exercitării dreptului de vot al unor alegători. Și dreptul comparat cunoaște diferențieri în materie. Din acest motiv considerăm că ar fi util ca măcar o serie dintre comportamentele care sunt conținute în sfera elementului material al infracțiunii prevăzute de art. 385 alin. (1) să beneficieze de texte distincte. Cea mai ușoară metodă ar fi crearea unor alineate noi în cadrul textului de lege care să pedepsească mai grav diferite activități infracționale.

3.2. Relativ la fapta de corupere a alegătorilor opinăm în sensul că elementul material al infracțiunii ar trebui să cuprindă și promisiunea de bani, de bunuri ori de alte foloase în scopul determinării alegătorului să voteze sau să nu voteze o anumită listă de candidați ori un anumit candidat. Motivația propunerii noastre pornește de la realitatea că o astfel de modalitate de comitere a infracțiunii este de natură a asigura o protecție sporită a valorilor sociale, în condițiile în care nu de multe ori foloasele sunt oferite ulterior participării alegătorului la vot.

3.3. În ceea ce privește frauda la votul electronic remarcăm faptul că este singura dintre incriminările conținute de Titlul IX al Părții speciale a codului penal care nu are, la acest moment, aplicabilitate practică. Infracțiunea a fost preluată din O.U.G. nr. 93/2003 care reglementa modul de exprimare a votului prin mijloace electronice la referendumul național privind revizuirea Constituției. Norma este coerentă în măsura în care, în viitor, se va adopta aceeași modalitate de vot electronic, care presupune cabine de vot dotate cu calculatoare și buletine de vot electronice, ca în anul 2003. Altfel, textul va fi destul de greu de aplicat, chiar și fracționat, deoarece este mult prea specific.

Tocmai din acest motiv ar fi utilă crearea unei norme cu un grad mai mare de generalitate la nivelul elementului material, care să poată fi aplicată în contextul oricărei metode de vot electronic se folosește.

3.4. Nu în ultimul rând, în ceea ce privește înscrierea în copia de pe lista electorală permanentă ori de pe lista electorală complementară a unor persoane care nu figurează în această listă se poate observa că, în acest moment, în mod regretabil, niciuna dintre instituțiile la care face referire art. 391 alin. (2), respectiv copiile de pe lista electorală permanentă și listă complementară, nu se regăsesc în legea cadru în materie de procese electorale, anume legea nr.208/2015.

Norma poate fi aplicată dacă și numai dacă termenii utilizați sunt interpretați teleologic, prin referire la ce a avut legiuitorul în vedere, realizând astfel o corespondență cu instituțiile descrise de fiecare act normativ ce statuează o procedură de vot.

În acest context, considerăm că se impune o sincronizare a noțiunilor.

4. În ceea ce privește pedepsele complementare considerăm că legiuitorul să prevadă, în cazul infracțiunilor electorale, interzicerea de drept a exercitării drepturilor exclusiv politice.

O astfel de prevedere ar unifica practica neunitară, haotică am adăuga noi, a instanțelor, în această materie. De asemenea, ar aduce o stare de normalitate în ceea ce privește componența corpului electoral. Este inadmisibil ca o persoană care comite astfel de fapte să poată ulterior, nestingherit, să candideze, ori să participe la alegerea reprezentanților cetățenilor la nivel central sau local.

5. După o îndelungă dezbatere purtată la nivelul societății civile legiuitorul a ales, de curând, să prevadă și pentru sistemul electoral național posibilitatea exercitării dreptului de vot prin corespondență. Procedura prevăzută de legiuitor este una destul de stufoasă.

În contextul că care în legea specială nu se dispune altfel, **considerăm că infracțiunile electorale descrise de codul penal se aplică și cu ocazia desfășurării votului prin corespondență, fără alterări.** Totuși soluția este nefericită. O variantă mai bună descoperim în dreptul comparat. Aici, codul electoral olandez sancționează, în secțiunea sa Z1, printre altele, și falsificarea sau deturnarea votului poștal, iar secțiunea Z2 folosirea unui vot dat prin poștă, știind că a fost falsificat. De asemenea, în art.139 din legea electorală spaniolă se arată că se sancționează funcționarul public care nu respectă procedurile stabilite pentru votul prin corespondență, pentru ca în art. 141 să se prevadă pedepse mai mici pentru particularii care provoacă prejudicii în demersurile stabilite în procesul de votare prin poștă.

Față de specificul procedurii, precum și de multiplele probleme ce pot apărea în practică în contextul actual, iar cea referitoare la exercitarea dreptului pentru altul este doar un exemplu, considerăm că o incriminare care să vizeze specific votul prin corespondență este necesară.

6. Așa cum am observat pe parcursul analizei noastre, faptele sancționate de legiuitor ca infracțiuni electorale sunt puține ca număr și au o legătură directă cu procesul de vot.

Pe lângă acestea însă se pot comite o sumedenie de alte infracțiuni care vin să servească obiectivului de a obține influențarea într-un fel sau altul a rezultatului votului, ori îmbunătățirea situației unui competitor în lupta electorală, și care sunt sancționate potrivit celorlalte texte ale codului penal.

Astfel, s-a constatat comiterea unor fapte de violenta, cu scopul de a pătrunde în secția de vot, fără a ne afla însă în condițiile de intensitate ale unui atac. De asemenea, au fost condamnați membrii ai biroului electoral al secției de vot sub aspectul comiterii infracțiunii de luare de mită, pentru a nu își exercita atribuțiile de serviciu în sensul constatării unor fraude electorale, ori pentru distrugerea de înscrisuri în scopul de a facilita și ascunde astfel de fraude.

Tot practica judiciară a evocat și situații în care persoane implicate în organizarea proceselor electorale au comis infracțiuni de abuz în serviciu, cu urmarea declarării unui candidat învingător încă din primul tur de scrutin, ori a finanțării nelegale a unor formațiuni politice.

Raportat la toate aspectele menționate, credem că săvârșirea infracțiunilor în contextul unei proceduri electorale în desfășurare ar trebui să aibă un corespondent în pedepsele ce pot fi aplicate.

Pentru a remedia situația, ar trebui să se intervină prin introducerea în titlul privind infracțiunile electorale a unui text care să determine pedepsirea mai severă a comiterii oricăror altor fapte de natură penală în contextul, ori în legătură, cu desfășurarea unui scrutin.

7. În final arătăm că materia infracțiunilor electorale beneficiază de o reglementare superioară prin codul penal față de situația anterioară, când acestea erau dispersate în legile ce dispuneau fiecare relativ la organizarea unui anumit tip de sufragiu.

Aceasta nu înseamnă însă că textele nu pot fi perfecționate, iar o intervenție a legiuitorului, măcar sub unele aspecte învederate de noi mai sus, ar duce cu certitudine la o protecție mult mai bună a valorilor sociale vizate, și, în final, la sporirea gradului de corectitudine a proceselor de vot, la oglindirea mai fidelă a voinței corpului alegătorilor în componența organelor de conducere a statului, și, cel mai important, la asigurarea unui climat propice dezvoltării democratice a societății, coroborat cu întărirea statului de drept.

Bibligrafie selectivă:

1. S.Bogan coord., D.A.Şerban, G.Zlati, *Noul cod penal, Partea specială, Analize, explicaţii, comentarii, Perspectiva clujeană*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2014.
2. V.Dobrinoiu, M.A.Hotca, M.Gorunescu, M.Dobrinoiu, I.Pascu, I.Chiș, C.Păun, N.Neagu, M.C.Sinescu, *Noul Cod Penal Comentat*, Vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2012.
3. V.Dongoroz, *Drept penal (reeditarea ediției din 1939)*, Editura Societății Tempus, București, 2000.
4. A.Gorghiu, *Infracțiuni contra drepturilor electorale*, Editura Universul Juridic, București, 2012.
5. G.Iancu, *Drept electoral,* Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2012.
6. T.Manea, *Infracţiunile electorale, Jurisprudenţă rezumată şi comentată,* Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2015.
7. C-tin.Mitrache, C.Mitrache, *Drept penal român, Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2014.
8. I.Muraru, E.S.Tănăsescu, *Constituția României, Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, București, 2008.
9. I.Muraru, E.S.Tănăsescu, *Drept constituţional şi instituţii politice,* Vol. II, Ediția a XIII-a, Editura C.H. Beck, București, 2009.
10. F.Streteanu, *Tratat de drept penal, Partea Generală*, Vol.I, Editura C.H. Beck, București, 2008.
11. F.Streteanu, *Concursul de infracțiuni*, Editura Lumina Lex, București, 1999.
12. F-M Vasile, I.Nedelcu, T.Manea, L.Lefterache, I.Kuglay, V.Cioclei, G.Bodoroncea, *Codul penal, Comentariu pe articole*, CH Beck, București, 2014.
13. M.A.Altés Martí, *El delito electoral*, Corts: Anuario de derecho parlamentario, n°.8/1999.
14. S.Bialostosky, *Delitos electorales: Ambitus, de Roma al derecho positivo mexicano*, Revista de la Facultad de Derecho de México, nº.242/2004.
15. A.Casimir, E.Omeh, C.Ike, *Electoral Fraud in Nigeria: A Philosophical Evaluation of the Framework of Electoral Violence,* Open Journal of Political Science, Vol.3, n°.4/2013.

16. M.J.Cruz Blanca, *La protección penal del derecho de sufragio. Los delitos electorales*, Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología, nº15/2013, p.13.14, http://criminet.ugr.es/recpc/15/recpc15.html.
17. J.M.Cuesta, *Delitos Electorales*, Diario La ley, Sección Doctrina, Año XXIX, nº.6887/2008.
18. M.Á.Granados Atlaco, *Derecho penal electoral mexicano*, Editorial Porrúa, México, 2005.
19. G. de Kuguelin de Rozieres, *Crimes et délits électoraux*, Université de Paris, A.Rousseau, Paris 1904, http://didier.belair.online.fr/dic/Politics/Politics/Annexes/Crimes-et-delits-electoraux-Rozieres.htm.
20. D.Nohlen, D.Zovatto, J.Orozco, J.Thompson comps., *Tratado de derecho electoral comparado de América Latina*, Segunda edición, Fondo de Cultura Económica, México, D. F., 2007.
21. H.D.Santana, *Los delitos electorales en México*, Revista Amicus Curiae, año IV, nº.3/2011.